

De St. Johanniskerk

van Luckenwalde

De streek rond Luckenwalde is vanuit het klooster in Zinna ontgonnen. Dit in 1170 gestichte Cisterciënzer klooster was de moederkerk voor alle kerken in deze streek. Het klooster was lange tijd het bestuurlijke, economische en culturele centrum van de regio. Waarschijnlijk is de St. Johanniskerk van Luckenwalde na 1285 door het klooster uit Zinna gesticht.

Schriftelijke bronnen zijn er niet overgeleverd uit deze periode, daarom moet het kerkgebouw zelf haar geschiedenis vertellen. De oudste bouwperiode is terug te vinden in muur van zwerfkeien die vanaf de grond tot de grote vensters reikt (aan de buitenzijde zijn deze keien van de oudste laat-romaanse of vroeg-gotische bouwperiode goed te zien). Hieruit kan men opmaken dat in deze oudste bouwperiode de kerk een eenvoudige zaalkerk was met aan het einde een koor met een lager plafond. Het karakteristieke maar niet zo praktische dubbele schip waarbij de kruisgewelven door pilaren in het midden van de kerk worden gedragen, stamt naar men aanneemt uit de tweede helft van de vijftiende eeuw. Boven de sacristie bevindt zich een loge voor de burgemeester en raadsleden.

Hoewel de St. Johanniskerk tegenwoordig vrijstaand is en op de markt van alle zijden te bezichtigen is, was in het verleden vanuit het straatje tussen de kerk een de toren alleen de voorgevel te zien. Deze ingang bestaat tegenwoordig niet meer, hier bevindt zich nu de vijfhoekige altaarruimte met stergewelf. De westzijde van de kerk was een dikke wand uit veldkeien, daarachter was de stad ten einde en stroomde het riviertje de Nuthe.

De bouw en uitbouw van de kerk werd voor het jaar 1500 beëindigd, in ieder geval vóór de Reformatie in Luckenwalde doordrong nadat de abt van Zinna in 1547 zijn klooster verliet en Michael Burchard de eerste evangelische geestelijk in Luckenwalde werd. Ook het doopfont uit zandsteen met op de sokkel de symbolen van de vier evangelisten stamt van voor de Reformatie. De huidige voorgevel aan de westzijde is in 1905 aan de kerk toegevoegd naar voorbeeld van de zich aan de zuidzijde bevindende kerkuitbouw (deze stamt uit 1520). Tijdens deze restauratie werden onder vele lagen verf de van voor de Reformatie stammende wandbeschilderingen teruggevonden.

Men herkent aan de noordzijde (vanuit de kerk gezien links van het altaar) de Heilige Catharina met een wagenwiel; op pilaar nabij het altaar een met pijlen doorboorde St. Sebastiaan. Boven het altaar bevindt zich een zweetdoek van Veronica met het aanzicht van Christus, daarnaast is de stamboom van Christus afgebeeld en ziet men de sym-

bolen van de evangelisten. Rond het altaar staan ook de wapens van families die geld geschonken hebben voor de bouw van de kerk.

In de gewelven zijn raadselachtige koppen van mensen, narren en een hond afgebeeld, waarbij allerlei planten en bomen uit de ogen en mond groeien. Deze koppen dragen attributen van hun domheid. Ook tussen de familiewapens komt nog een fantasiewapen voor dat de bevolking op dom verwerpelijk vertier wees: het spelbord met dobbelstenen. De meest voor de hand liggende betekenis is dat het een waarschuwing is aan het kerkenvolk: aan het eind der dagen zullen de verworpenen van de gezegenden gescheiden worden. Een doodskop met een zandloper is als maning opgenomen: *Memento mori*.

De laatste restauratie van de kerk vond plaats in 1961. Sindsdien staan op het altaar vijf laat middeleeuwse beelden uit hout. Dit zijn Petrus, Barbara, Maria met Christus, Margaretha en Johannes de Doper.

Modern zijn de kunstwerken van de uit deze omgeving stammende beeldhouwer Hermann Lohrlich. Hoog boven het altaar zweeft een groot beeld van een gekruisigde Christus. Links van het altaar staat een beeld ter gedachtenis aan de slachtoffers van oorlog en geweld.

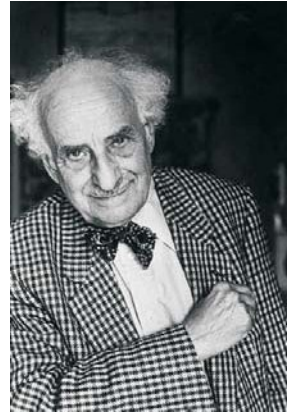
Het orgel is in 1966 gebouwd door de firma Eule uit Bautzen. Bij het dertigjarige jubileum is het geheel opgeknapt en zijn er extra registers aan toegevoegd.

Een groot raadsel is de los van de kerk staande kerktoren. Heeft deze toren altijd bij de kerk gehoord? De bouwwijze is identiek, beiden zijn uit grote veldkeien opgetrokken, waarschijnlijk zijn ze uit de zelfde periode. Maar de toren staat niet in het verlengde van de kerk en had waarschijnlijk een heel andere functie. Misschien was het een verdedigingstoren, maar het kasteel van Luckenwalde lag noordelijker. Voor de Cisterciënzer monniken was het niet vanzelfsprekend dat zij een kerk met toren bouwden, dit was in strijd met hun regel van nederigheid. Uit bronnen blijkt dat de toren sinds 1484 een klokkentoren is, daartoe is aan de binnenkant van de toren speciaal een houten bouwwerk aangebracht. Een antwoord is er niet, of men moet de vele sagen en legenden willen geloven die aan dit fenomeen verbonden zijn. Zo zouden de inwoners van een buurdorp de toren op een slechte dag gestolen hebben, maar werden zij betrapt, en lieten de toren achter, enkele meters van de kerk.

De Evangelische Kerkgemeente Luckenwalde is verantwoordelijk voor drie kerken in de stad Luckenwalde, de dorpskerk van Frankenfelde, een kleuterschool, twee begraafplaatsen en vele landerijen om de stad.

De gemeente zet zich in het bijzonder in om contacten met leden van de voormalige Joodse gemeente (en hun familieleden) in stand te houden. In de domineeswoning tegenover de kerk, Markt 13, bevindt zich een gedenkplakette die herinnert aan een van deze families. Op de voormalige synagoge, Puschkinstrasse 38, is in 2005 mede door de inzet van dominee D. Riemer een bronsplakette aangebracht ter ere van de wiskundige Freudenthal. De in Luckenwalde geboren Hans Freudenthal (1905-1990) werkte vanaf 1931 in Nederland. In Utrecht is een door hem opgericht instituut, dat onderzoek doet naar wiskunde onderwijs, naar Freudenthal vernoemd.

De Evangelische Kerkgemeente Luckenwalde wenst U een prettig verblijf.

Impressum:

Ev. Kirchengemeinde Luckenwalde
Der Gemeindekirchenrat
Markt 13, 14943 Luckenwalde
Telefon: 03371 / 610 925
www.evkirche-luckenwalde.de

tekst::

Detlev Riemer en Bastiaan van der Velden juli 2006